

Modri zlatar.

(Češki spisala Božena Nemečová; poslovenil Župčev.)

Radoš je imel osemnajst let, ko sta mu umrla roditelja. Zdaj mu ni kazalo drugega nego iti v službo. In misli si: „Ker moram služiti, pojdem v veliko mesto in tam stopim v službo, izvestno dobim kaj dela.“ Zbere svoje stvari in gre. Ne daleč od mesta pozdravi ga modro z razumom. Od tega časa je bil neki tako moder in razumen, kakor bi se bil poučeval na visokih šolah in vse, kar je vzel v roke, izteklo se mu je srečno.

Radoš hodi po lepih ulicah in tù zagleda krasno in sijajno prodajalnico zlatarjevo, v kateri sedi pri delu mnogo pomočnikov. To mu je vrlo všeč in zopet misli, da ne pojde v službo; raje se bode učil za zlatarja. Brez pomisleka stopi v delarnico, uljudno pozdravi mojstra in ga prosi, da bi ga vzprejel za učenca. — „I nù, jaz te vzprejem,“ ugovarja mojster, „ali ti si vže nekoliko prestar za učenca; predno se izučiš, bode ti počasi šest in dvajset let. Saj hočeš služiti leto za leto, ali nè?“

„Seveda, gospod mojster, jaz nimam nič novecev, da bi plačeval učnino. Ali izvestno bode te zadovoljni z mano in niti trenotka vam ne zamudim,“ pravi Radoš.

„Ostani tedaj!“ reče mojster, odkaže mu mesto za njegove stvari in ležišče. Ko si Radoš vse to uravná, spravi se takój na odkazano mu delo. S prva se mu drugi pomočniki smejejo, češ, da je lesen učenec, pa hitro umolknejo; kar vzame Radoš v roko, vse se mu izteče srečno, in čemur so se drugi dve leti učili, to umeje on v tednu. Za štirinajst dnij vže zna izdelovati prstane, uháne in zapestnice tako lepe, da jih je veselje gledati.

„Ne vem,“ pravi mojster svojej ženi, „kaj si naj mislim o Radošu, ali je vže izučen in se z mano le norčuje, ali je rojen pod srečno zvezdo?“

„Nè, temu ne veruj, da bi te bil nalagal; on je resnično živa resnica,“ zagovarja mojstrovka učenca, ki je bil tudi njej na rôko. Za štiri nedelje se je izučil in mojster ga je zelo ljubil. Jedenkrat gre z mojstrom na sprehod po mestu, ki je bilo veliko in v katerem je kraljeval kralj. Tu vidi na vratih črepinjo natakreno na ósti. In vpraša mojstra, kaj neki to znači, in mojster mu začne pripovedovati takó-le:

„Naš kralj ima jedino hčer, dêvo tako krasno, da bi zamán take iskal daleč po svetu. Od dvanajstega leta pa dêva ne govori, ali po previdnosti božjej ali po svojej lastnej volji, tega ni mogel nihče dolgo dognati. Kar je bilo tù zdravnikov in drugih učenih môž, niti jeden je ni pripravil k govoru. Dêva čita, jezdi, sprehaja se, umeje krasno delo, ali vse to zvršuje molčé.

Pred tremi leti se je tu pokazala modra prorókinja, ki je povedala, da je princezinja Libena pod čarobno močjo in da bode ta moč tako dolgo trajala, dokler se ne ponudi mladenič, ki bi jo pripravil k govoru. In kralj je izdal razglas, kdor bi njegovo hčer pripravil k govorjenju, da mu jo dá za ženo, naj je priprost ali visok. Tu so prišli vsakovrstni ljudje, ki so se pri kralji glasili in princezinjo nadlegovali, ali ozdravil je ni nihče. Kralj se je jako jezil nad tem a princezinja še mnogo bolje; zato se je umaknila v svoje sobe in iz njih niti iziti ni hotela.

In razglasil je zopet kralj: kdor se pri njem oglási, da hoče princezinjo ozdraviti, pa tega ne stori v treh dneh, pride ob glavo. Pritisk je ponehal, dokler nekoč ne prijaha mlad gospod jako lepe postave. Kralj je dovolil, da bi poskušal ozdraviti princezinjo. Tri dni je neki klečal pred Libeno in neprenehoma prosil, da bi samó jedno samo besedico izpregovorila z njim, ali zamán, Libena se niti ganila ní in tako je gospodič izgubil tretji dan glavo, ki je zdaj za strah natakнена ondù na vratih. Od tistih dob se nihče več ne glasi in peto leto vže teče, kar princezinja ni izpregovorila.“

Radoš se temu jako čudi in smili se mu krasna Libena. Bil je vže leto pri svojem mojstru, ki ga je imel kakor punčico v očesu in vže se je tudi z ženo ménil, če ostane Radoš vedno tako vrl mladenič, da si ga pridrži za svojega, ker nima drugih otrôk.

Nekega dne pride kraljevski dvornik in naroči pri mojstru za princezinjo dragotine. Biti morajo tako krasne, kakeršnih do zdaj ni še nihče videl in iz najdražjih kamenov. Mojster to obljubi, ali ko sél otide, praska se za ušesi ter ne vé, kako bi to zvršil in komu bi oddal to delo.

„Kaj se vam je zgodilo, gospod mojster, da ste tako žalostni?“ vpraša Radoš. Mojster se mu razodene.

„Ne žalostite se, mojster! to delo vzamem jaz sam náse in izvestno bode kralj zadovoljen z mano.“

„Misliš li, Radoš, da izgotoviš delo, katerega si jaz sam zvršiti ne upam? Kako bi mogel jaz tebi dati toliko zlata in dragih kamenov, da je skaziš?“

„Dajte mi torej nekoliko za poskušnjo in če vam bode všeč, potlej to drugo!“

Mojster je zadovoljen, dá zlato in kamen, a Radoš se takój lotí dela. Ali kako se čudi stari zlatar, ko mu prinese Radoš izgotovljen prstan. V vsej prodajnici ga mu ni bilo jednakega. Z veseljem dá mojster zlata in demantov kolikor treba, da bi tudi druge okraske tičoče se stvari izgotovil. Radoš se trudi, kolikor more, da bi delo dobro zvršil, naredi tudi srebrno skrinjico in — vse v njej uredí, prinese jo mojstru.

Ko mojster ogleda lepotičje, pade Radošu okolo vratú in pravi: „Mladenič, od danes si ti mojster, jaz ti ne morem več velevati, kajti daleč si me prekosil.“

Bilo je pa to tako delo, kakeršno je malokdo umel. Človek ni vedel, čemu bi se bolje čudil, ali kraljevskemu dijademu, ali nežnej ovratnici, ali krasnim uhánom, zapestnicam in drugim drobnostim. To so bile nitke, kakor od pajka predene, a ti listki in evetke, kakor bi bile iz zemlje vzrastle.

„Mladenič, kaj naj ti za to storim?“ vpraša mojster ves srečen svojega pomočnika.

„Nič drugega, samo dovolite mi, da smem vse to sam h kralju odnesti!“ — Temu mojster rad ustreže in Radoš gre v kraljevski grad. Ko se oglasi, da nese kralju naročeni lišp, pusté ga takój pred kralja. Globoko se priklone in poda kralju srebrno skrinjico. Jedva privzdigne kralj pokrovček, razjasni se mu lice in z vidnim zadovoljstvom gleda dragocenosti. „Ali mi ne moreš povedati, mladenič, kdo je to delo zvršil?“ vpraša kralj prijazno.

„Jaz sam, najmilostívejši kralj!“ odgovori Radoš.

„Aj dečák, potem pa si tako spreten umeteljnik, kakeršnega do zdaj še nisem poznal! Ako ti morem kako milost skazati, voli tedaj!“ reče kralj Radošu, ki čudno da ne joče od veselja.

„Najmilostivejši kralj! Slišal sem, da vsakega pusté k princezinji, kdor hoče to poskusiti, da bi jej nazaj dal govorico. To bi hotel tudi jaz poskusiti in zato bi prosil vašo kraljevsko milost, da smem iti k njej.“ Tako prosi Radoš kralja sè strahom čakajoč odgovora. — „Seveda, mladenič, da smeš k njej iti in poskusiti njeno ozdravljenje, ali bilo bi mi žal, ko bi tega ne zvršil; menda pač veš, kaj te potem čaka?“

„Vem, najmilostivejši kralj, ali rad se udam smrti, če tega ne zvršim.“ — Kralj pokliče dvornika in mu naroči, naj pelje Radoša k princezinji v sobo in ga pusti ondù samega; dvornik pa razume tudi skrivno znamenje, naj posluša in opazuje vse, kar se bode godilo. Pelje ga dvornik skozi množico sòb do dvorane, kder ni bilo drugače nego kakor v raji; cvetlic, dreves, prepròg, zlatá, srebrá, zagrinjal, vsega dosti. In to vse je bilo razsvetljeno s temno solnčno svetlobo, ki je skozi barvana okna pisane sence pokladala na bela, mramornata tla. Na pročelji dvorane so visele od stropa nizdolu težke zavese, katere dvornik rahlo odgrne, in Radošu z roko namigne, naj vstopi.

To je bila sicer majhna sobica, ali tako krasno, prikladno in čedno uravnana, da je bilo človeku nekako milo, ko je vstopil vá-njo. Pa najkrásnejša je bila princezinja Libena. Sedela je pri oknu in z zlatom vèzla. Niti žilica se ni ganila na tem krasnem obličji, ko je Radoš vstopil, niti za trenotek se oko ni obrnilo k njemu; zdelo se je, da je takó brez življenja kakor podoba, ki je visela v zlatem okviru na zidu in jo kazala kot majhno dete. Z jasnim očesom ná-njo gledajoč priklone se Radoš princezinji in se postavi pred njeno podobo, rekoč: „Odloči ti, podoba krasna, kruti boj, ki se bije v tem gradu! Podobar je napravil dêvo, krojač je na njej došil obleko, ali govorilec jej je dal govorico. Čegava je zdaj ta dêva?“

„Čegava bi bila, kakor govorilčeva, ki jej je dal govorico?“ izpregovori princezinja in zopet tiho dalje šiva.

Radoš gre s poklonom iz sobe, ali nevošljivi dvornik oznani kralju, da mu princezinja niti besedice ni odgovorila in Radoš mora v gradu ostati, kder se mu sicer dobro godi. Mojster ne vé, kaj naj si misli, ko mu služabnik prinese denarje za lišp in pové, da se pomočnik vrne še le tretji dan.

Drugi dan peljejo Radoša zopet v princezinjino sobo in kakor prejšnji dan se postavi pred podobo in vpraša: „Odloči ti, podoba krasna, kruti boj, ki se bije v tem gradu! Podobar je napravil dêvo, krojač je na njej došil obleko, ali govorilec jej je dal govorico. Zdaj jo hoče imeti vsak: čegava je?“

„Včeraj sem ti rekla, da je govorilčeva,“ odgovori zopet princezinja.

Dvornik, ki je poslušal, ne privošči tega Radošu, da bi mogel biti kralj, zatorej zopet reče kralju, da princezinja ni izpregovorila. Zopet ga pridržé v gradu. Ali tretji dan gre poslušat kralj sam. Radoš vstopi v sobo in zopet vpraša podobo: „Odloči ti, podoba krasna, kruti boj, ki se bije za dêvo v tem gradu! Podobar jo je napravil, krojač jej je došil obleko, ali govorilec jej je dal govorico: čegava je zdaj?“

„Dvakrat sem ti vže rekla, da govorilčeva: zakaj nisi s tem zadovoljen?“ reče Libena pa ustane od mizice. Tu skoči kralj v sôbo in jokajoč poljublja hčer. Na to prime Radoša za roko in pravi: „Mladenič, ti si me storil srečnega očeta in mi vrnil vse veselje, bodi torej moj sin in kralj; kajti vidim, da si modrejši nego li drugi.“

„Gospod moj milostivi!“, odgovori Radoš, „kako morem biti kralj, saj sem le iz nizkega rodú, ne vem, kako nositi se na dvoru in krasna princezinja me bode težko hotela za svojega moža.“

„Ti si me sè svojo modrostjo osvobodil iz čarobnih vezij in jaz nobenega drugega nečem za moža nego tebe,“ pravi Libena in poda Radošu roko, katero on vroče poljubi.

Takój se to v mestu razglasi, da je princezinja ozdravljena in da je njen osvoboditelj priprost zlatarsk pomočnik. Tu hití stari mojster v grad, da bi se prepričal, je-li to resnično vse takó, in ko ga Radoš z veseljem predstavlja kralju kot svojega dobrega mojstra, hvali starec v duhu Boga, da mu je poslal takega učenca.

Za nekaj časa je bila svatovščina in kraljevska nevesta se je svetila v dragotinah, katere jej je napravil ženin z lastno roko. Radoš je gospodoval modro, kakor pred njim nijeden kralj, a ljudstvo je za-nj molilo, ko je ustajalo in hodilo k počitku. Imel je nekoliko sinov in vsak se je moral z mladosti nečemu učiti in nobeden ni dosegel naslóva brez zasluge. Ali jih je tudi pozdravilo modro z razumom, to se ne vé.

Hčerka materi za „Novo leto!“

**Kaj naj bi Vam hčerka mala
V dar za „Novo leto“ dala,
Da bi Vas razveselilo,
Mater mojo, mater mîlo?
Kar imam, ste Vi mi dali,
Mnogo záme ste prestali! —
S čim naj Vas zdaj obdarújem,
Ker vže toliko dolgújem?
Rada bi cvetíc Vam dala,
Pa je zima vse pobrala! —
Le podobo jedno svetih
Čez vse lépo izmej petih,
„Dete Jezus“ je preblágo
Najsvetejše najbolj drágo!**

**To podóbico vzprejmíte
Za spomin si jo hraníte.
Kakor On je bil ubógljiv,
Jaz želim takisto biti,
Níkdar Vas v tem „letu nóvem“
Ne jezíti ne žalíti.
Hočem biti poslušljíva,
Redna vsa in postrežljíva;
Vam pri delu pomagáti
In skrbno na stráni státi!
Teh obljub se bom držala
In zvestó je spolnovala.
Da bi kdaj še doživéli
„Novo leto“ preveséli!**

**To obeta sréno vdana
Hčerka Vaša — Marijana.**

A. K. Sež-ov.

